

Het bijbelse kernwoord beproefdheid/ bevinding

Ieder die enigermate op de hoogte is van het kerkelijk leven, weet wel van wat daarin verstaan wordt onder de woorden bevinding en bevindelijk. In de meeste gevallen wordt met deze woorden aangegeven: dat wat te maken heeft met een persoonlijk ondervinden/ ervaren (fides qua) van de geloofsinhoud (fides quae) en van de waarheid van Gods beloften.

Bekend is in zgn. bevindelijke kringen het Psalmvers uit Psalm 66:8 ber.

Hoort wat mij God deed ondervinden
Wat hij gedaan heeft aan mijn geest.
'k Sloeg heilbegeerig het oog naar boven,
Ik riep de Heer' ootmoedig aan
De Heer verhoorde mij in 't lijden
En deed mij in de ruimte gaan
(Psalm 66:8 ber.)

In onze tijd is er zeker sprake van grote belangstelling voor ervaring. Verhalen die authentiek zijn en relevant voor de beleving van de dingen krijgen de aandacht. ¹ Gelukkig wie het met Psalm 116:2 (ber.) mee mag zingen: 'Hij redt mij keer op keer.'

In deze voordracht willen we proberen na te gaan, of de Bijbel van deze zaken ook weet en hoe Gods Woord hierover spreekt. We onderzoeken eerst het Oude Testament op dit punt. Daarbij beperken we ons tot een onderzoek naar de betekenis van het werkwoord 'beproeven/ beproeving' (Hebr. 'bachan', het meest gebruikte woord daarvoor). Daarna gaan we na wat met het Griekse werkwoord 'dokimadzo' en het zelfstandig naamwoord 'dokimè' (beproeven/ beproefdheid) in het NT wordt bedoeld. Bij het laatste komt natuurlijk ook de bekende tekst uit Rom. 5:3b,4,5a ter sprake: 'Wetende dat de verdrukking ('thipsis') uithoudingsvermogen/ volharding ('hupomonè') uitwerkt en uithoudingsvermogen bevinding/ beproefdheid ('dokimè') en de bevinding hoop en de hoop beschaamt niet...'

A. HET OUDE TESTAMENT

De Hebreeuwse werkwoorden 'bachan' en 'madza'

In de Hebreeuwse Bijbel worden er verschillende woorden gebruikt voor beproeven. Een daarvan is 'bachan'. Het betekent: beproeven, toetsen, uitproberen (vgl. Dan. 1:12). Het herinnert aan het smelten van metalen (goud en zilver). Voorbeelden zijn: van God die de harten beproeft en de nieren proeft ² (op echtheid toetst) met het doel om Zijn volk te zuiveren

¹ Bevinding is volgens Van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse Taal: 'Wat men ondervindt, inz. gewaarwording in het gemoed van gemeenschap met God.'

² In de Bijbel wordt verschillende keren gesteld dat "de HEERE de nieren en het hart toetst" (Ps 7:10; Jer 11:20; 17:10; 20:12; Opb 2:23). Het Hebreeuwse woord voor nieren betekent niet alleen "nieren", maar ook de "zetel van emotie en aanhankelijkheid". In 1Kron. 28:9 zien we dat de schrijver een andere constructie gebruikt "de HERE doorzoekt alle harten en doorgrondt al wat de gedachten beramen", waar dit nog eens wordt ondersteund. De nieren hebben in het Hebreeuws ook een symbolische betekenis, het is het binnenste en geheimste deel van de mens, de plaats voor verborgen gedachten en plannen, met andere woorden: het geweten en het moreel besef. In het Nederlands komt

(van de zonde en onreinheid) en te toetsen, of ze oprecht geloven in Hem.: Job 23:10; Ps. 7:10; 17:3; 66:10; 81:8; Spr. 17:3; 1 Kron. 29:17; Jer. 9:7; 11:20; 17:9, 10; 20:12; Zach.13:9. Gods ogen beproeven (toetsen) de mensenkinderen: Ps. 11:4v; Job 7:18. Vromen vragen zelfs om zo'n test: toets mijn nieren en mijn hart (Ps. 26:2). Kijk het maar na, Heere, of ik oprecht ben. Zie ook Ps. 139:23³; Jer. 12:3.⁴

Een onderzoek naar de betekenis van het Hebreeuwse werkwoord 'madza' (bevinden) is voor ons onderzoek niet direct van belang. We kijken alleen naar Psalm 46: 2: 'God een Toevlucht en Sterkte; krachtelijk (zeer) bevonden een hulp in benauwdheden' Hier wordt betuigd, dat de psalmdichter zeer heeft ondervonden (in vele uitreddingen), dat God hem hielp in benauwdheden. Ezech. 6:14 zegt ons, dat Israël zal bevinden/ ondervinden, dat God de Heere is (door de oordelen heen). Een nieuwtestamentische pendant van dit werkwoord 'madza' is te vinden in de Griekse woorden: 'euriskoo, phainomai'.

Het gaat hier om een bevinden in de zin van: ontdekken, constateren, vaststellen (na klaarblijkelijk onderzoek), door ervaring/ in de praktijk ondervinden, hoezeer iets waar is (Gods reddende genade en Zijn toorn).

B. HET NIEUWE TESTAMENT

*Het Griekse zelfstandig naamwoord 'dokimè'*⁵

Het Griekse woord 'dokimè' komt niet vaak voor in het NT. We kunnen de betekenis ervan omschrijven met: beproefdheid/ beproefde trouw. Zie 2 Kor. 2:9; 8:2. Gods kinderen worden in dit leven soms zwaar op de proef gesteld. En als God het geeft, dat zij staande blijven, worden zij er sterker door. Ze komen er beproefd uit tevoorschijn. Zoals het zilver dat gezuiverd wordt in het vuur. Het resultaat is een gedurig hopen op de levende God.

De ondervinding van door God getoetst te worden door middel van beproevingen en lijden is een wezenlijk iets dat telkens terugkeert in de brieven van het NT. Rom. 5:3, 4 wijst er bijv. op, hoe in de verdrukking moet blijken, wat men waard is. De verdrukking immers brengt de volharding aan de dag en in die volharding blijkt, dat men goed door de toets gekomen is (beproefdheid) en alle reden heeft tot hoop in de op handen zijnde redding bij de wederkomst van Christus.

Het Griekse werkwoord 'dokimadzo'

Het genoemde Griekse woord 'dokimè' hangt samen met het werkwoord 'dokimadzo'. Dat werkwoord gaan we nu eerst onderzoeken. De S.V. vertaalt het gewoonlijk met beproeven. We kunnen ook vertalen met: keuren, testen. Zie Joh. 6:6; Rom. 2:12. Hierin zit de notie van een onderzoek, een examen. De gelovige moet onder Gods ogen een toets afleggen/ examen doen. Hij komt menigmaal in het vuur, zoals het goud dat gelouterd wordt. Daaruit moet

deze tweede betekenis terug in de uitdrukking "in hart en nieren". Aldus 'Aantekeningen bij de Bijbel' (Internetsite).

³ Keil-Delitz (oomm.) geeft als verklaring van Ps.139:23: 'The poet thus sets the very ground and life of his heart, with all its outward manifestations, in the light of the divine omniscience.'

⁴ Job 12:11 gebruikt voor het proeven van de woorden door het oor het beeld van het gehemelte dat de spijze smaakt. Zie ook Jes. 28:16 over: de beproefde steen. In Mal. 3:10, 15 wordt het werkwoord 'bachan' gebruikt voor het beproeven/ verzoeken van de Heere door de mens. Zie ook Ps. 95:9; Hebr. 3:9.

⁵ Uit Robertson's Word Pictures in Bible Works: 'Dokimè - earliest use in Paul and only in him in N.T. (2Co 2:9; 8:2; 9:13; 13:3; Ro 5:4; Php 2:22).

blijken, of hij God onder ogen kan komen, c.q. beproefd mag heten. Zie Openb. 3:18. Of zoals iemand die na een rijexamen rijvaardig heet. Hoofdzakelijk in de brieven van het NT komen we dat getest worden van Gods kind nog al eens voor. En tevens de ervaring, dat: ‘sub pondere lapidis crescit palma’ – onder de druk van de steen de palmboom groeit.⁶

Een periodiek tentamen: ben ik een 'proeve van Christus'?

In 1 Thess. 2:4 schrijft Paulus, dat hij door God beproefd/ getest is geweest en door Hem aanvaardbaar (geapprobeerde) is bevonden. Zie Hand.9:15vv. Paulus weet zich een uitverkoren vat; hij volbrengt zijn apostolaat onder het keurend oog van God. Dat weegt hem zó zwaar, dat hij ongevoelig kan zijn voor het oordeel van de mensen. „Hij, die mij beoordeelt, is de Heere" (1 Kor. 4:4). Vgl. 2 Kor. 2:17. En waarom kan Paulus beproefd heten? Zijn antwoord vindt u in 2 Kor. 10:18: die door de Heere geprezen wordt (niet die zichzelf prijst), die is beproefd. Zie ook 2 Kor. 13:3, waar de apostel schrijft, dat hij graag op verzoek een bewijsstuk/ getuigschrift ('dokimè - proeve) van Christus is. Zie ook 1 Tim. 3:10; 2 Tim. 2:15.

Zo zijn er ook gelovigen die beproefd in Christus heten (Rom. 16:10: Apelles; 2 Kor.8:16-22: Titus; Fil. 2:20: Timotheüs). De staat van hun geloof is blijkbaar niet slechts een momentopname (wel de stand, maar niet de staat). Het is gebleken standvastige en beproefde trouw te zijn. Ze zijn staande gebleven, erdoor gekomen; Gode dank. Ondanks alles wat op hen afkwam. Zie Jak. 1:3 (het liep uit op volharding).

Verder worden ook wij in de brieven van het NT herhaaldelijk opgeroepen om de tijd waarin wij leven te toetsen. Zie Luk. 12:56. Wij moeten de geesten beproeven en ook de goede, en welbehaaglijke en volmaakte wil van God op het spoor komen (Rom. 12:2; Ef. 5:10; 1 Joh. 4:1; Openb. 2:2). Zie ook 1 Thess. 5:21.

Gods kinderen moeten ook zichzelf steeds onderzoeken, of zij het ware geloof hebben en of hun geloof standvastig is (1 Kor. 11:28; 13:5); zij moeten allemaal hun eigen werk nakijken op echtheid en onvervalstheid (Gal. 6:4; Fil. 1:10). Zo mogen ook de Korinthiërs er wel steeds op toezien, of hun liefde oprecht is (door mee te doen aan de inzameling voor Jeruzalem); 2 Kor. 8:2, 8.

De eindtest

En dan komt het er tenslotte op aan, dat wij de laatste grote test, het eindexamen, de vuurproef goed doorkomen. Zie 1 Kor. 3:13 waar Paulus schrijft, dat ons aller werk door vuur zal worden beproefd. Dat eindoordeel is beslissend. Als iemand verzoeken heeft weerstaan en beproevingen goed heeft doorstaan, ontvangt hij de kroon des levens (Jak. 1:12). Het komt erop aan door dit examen, de vuurproef van het geloof heen te komen; dat zal 'tot lof en eer en in heerlijkheid zijn in de openbaring van Jezus Christus' (1 Petr. 1:7; vgl. ook 1 Kor. 4: 5).

Intussen waarschuwt de apostel de Korinthiërs ervoor, dat zij door hun verkeerde leven wel eens afgewezen zouden kunnen worden in het eindoordeel (2 Kor. 13:5, 7). Laten zij nu maar de echtheid (beproefdheid) van hun liefde laten blijken in een goede opbrengst van de collecte voor Jeruzalem (2 Kor. 8:8) In Fil. 2:22 stelt Paulus Timotheüs voor als voorbeeld van zo'n echte en beproefde gelovige.

⁶ Een Arabisch spreekwoord. Als een palmboom niet goed wil groeien, legt men een zware steen in de kruin van die boom; door de druk daarvan worden de wortels van die boom dieper in de grond gedrukt en gaat de boom beter groeien.

En wat betreft de scheuringen in Korinthe, die dienen er ook toe, aldus de apostel, opdat blijken zal, wie er onder hen oprecht zijn (1 Kor. 11:19).

Het N.T. volgt met dit spraakgebruik het O.T. Want ook daar kent men het goddelijk onderzoek in het gericht. Vooral Jeremia wijst erop, dat dit onderzoek de boosheid van het volk aan de dag brengt. Hij gebruikt daarvoor het beeld van de zilversmid, die het ruwe metaal in de smeltkroes doet om het zuivere zilver van de onzuivere delen af te scheiden (6:27vv) Het resultaat van dat onderzoek is bedroevend (6: 30). Ook Ps. 17:3; 66: 10; 139:

* * *

Samenvatting

Wij vatten wat we tot nu toe vonden, kort samen.

- Bevinding heeft te maken met een geoeffend worden in de smeltkroes van beproevingen en lijden. Ze is het goud van een standvastige verbondenheid aan Christus dat in dat smeltproces voor de dag komt. Dat is meer dan een momentopname: 'De Heer' verhoorde mij in 't lijden en deed mij in de ruimte gaan' (Ps. 66:8slot ber.). 'Hij redt mij keer op keer' (Ps. 116:1slot ber.).
- Of ik voor God beproefd ben, mag ook een voortdurende toetsing van mijzelf onder Gods ogen met zich meebrengen. Heb ik het ware geloof? Wat ik heb, heb ik door genade en ik heb het in vreze en beven. En in wat ik door genade heb, moet ik ook dagelijks toenemen tot volwassenheid en mondigheid. Geloofsbevinding heeft alles te maken met de 'narrow escape' van een zondaar in het gericht van God.
- In het eindgericht zal ik met de oprechtheid van mijn geloof God onder ogen komen. Ik krijg Gods 'fiat' ofte wel Goddelijke goedkeuring van wat ik aan zegeningen en weldaden in dit leven ondervond.
- Dit gedurig onderzoeken, of ik in het geloof ben (zelfonderzoek) heeft mij niet onzeker te maken. Gelovigen mogen bij zichzelf uit de vruchten van hun geloof verzekerd zijn (Heid.Cat. , vr. en antw. 86). Dat geeft hen blijdschap en doet hen gedurig hopen.
- De bevinding als een beproefd zijn is verder ook een vrucht van een worsteling met de satan in zijn listige omleidingen en met de dwaalleer. In de ware bevinding blijft men staande in dagen van grote afval.
- Beproefden in Christus geven 'een proeve van Christus', tot zelfs in de maatschappij en de politiek toe. Bevinding is niet een zaak van de binnenkamer alleen.

BIJLAGE

Enkele citaten uit de kerkgeschiedenis

- Bekend is de uitspraak van Calvijn: 'Gods Woord verkondigt het ons en de ondervinding bevestigt het. '
- In de 18e eeuw (de tijd van de vervolgingen van de Hugenoten), sprak de Beringhen, één van de Hugenoten, in de Bastille opgesloten: 'God laat mij in mijn gevangenis een zeer diepe blijdschap en volmaakte rust vinden; ik weet niet wat verdriet en druk zijn. De zon die hier vier, vijf uur per dag schijnt, kan zich niet meer verheugen in haar baan dan ik in de mijne. En als ik dan bedenk, dat ik niet als misdadiger, maar als christen ben opgesloten en dat ik in deze lichte verdrukking deel heb aan het lijden van Christus, dan weet ik, dat Zijn Geest, de Geest van Gods heerlijkheid, kennelijk op mij rust' (Jean-Daniel Benoit, *Calvijn als zielzorger*, p.106).

- Kohlbrugge schrijft ergens: ‘Ik ben alleen maar een arme, zwakke stumper, zondaar, in wie niets goed woont. Maar Gij, Heere Christus, Gij zijt het alleen, zoals Gij mij van de Vader geschonken zijt; dat weet ik van de Heilige Geest.’
- A.A. van Ruler schrijft (in ‘Ultragereformeerd en vrijzinnig’): ‘God en mens moeten elkaar in de gereformeerde bevinding eigen worden. ‘Dat geschiedt nooit geheel’. ‘Een mens moet zichzelf steeds meer leren kennen in zijn diepe en totale verdorvenheid’. Er is de verwondering en ontroering in het ‘uur der minne’, als God zich over de zondaar ontfermt.’
 ‘Gewoonlijk echter brengen wij onze jaren en dagen door in geestelijke dorheid en in doodsheid onzer ziel, opdat wij het geloof zouden leren en in alle eenvoud er alleen maar zouden zijn.’ Maar inmiddels wordt toch (en dat is het volstrekt ondoorgrondelijke) de zondaar in de gereformeerde bevinding in zijn bestaan op de drieënige God geworpen. Dat gebeurt in de prediking en sacramenten, maar het gebeurt ook heel persoonlijk door de Heilige Geest. De vastheid daarvan ligt in de Raad Gods. De zekerheid ervan ligt alleen in de (door Gods Geest gewekte en geschonken) consciëntie... ‘

‘In de gereformeerde bevinding moet de mens van zichzelf bevrijd worden. Het moet met hem een ‘afgesneden zaak’ worden. Dan ‘leert hij zichzelf opgeven, zodat alle zelfhandhaving in deugd, in orthodoxie, in bevinding radicaal doorbroken wordt.’ En zo wordt hij op God geworpen. Daarmee is een complete worsteling gegeven, voordat de mens inderdaad God Zelf nodig gaat krijgen en Zijn genade!’⁷

⁷ Zie verder in mijn website de voordracht over ‘De Gereformeerde Bond en de bevinding’ in de rubriek Bijdragen op het terrein van kerk- en dogmageschiedenis.